SAY 211 SAĞLIK EKONOMİSİ

YRD. DOÇ. DR. EMRE ATILGAN

Dersin Amacı

- ✓Sağlık ekonomisinin öneminin ve ilgi alanının tanımlanması
- ✓Sağlık ve sağlık bakım hizmetlerini ekonomi biliminin temel teori ve araçları ile incelemek
- ✓Sağlık hizmetlerinde piyasa aksaklıklarına neden olan koşulların incelenmesi
- ✓Sağlık ve sağlık hizmetlerinin tanımlanası
- ✓Sağlık üretim fonksiyonun tartışılması
- ✓Sağlık sigortası ve işleyişinin incelenmesi
- ✓Sağlık hizmetlerinde harcama, finansman ve geri ödeme yöntemlerinin tartışılması
- ✓Sağlıkta ekonomik değerlendirme yöntemlerinin sunulması

Kaynaklar

- Yusuf Çelik, Sağlık Ekonomisi, Siyasal Kitabevi.
- Charles, E. Phelps, Health Economics, Addison Wesley, 2002.
- Folland, S., Goodman, A. C., Stano, M., The economics of health and health care, New Jersey : Prentice Hall, 1997.
- Çalışkan, Z. (2008) "Sağlık Ekonomisi: Kavramsal Bir Yaklaşım", Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 26, Sayı 2, s. 29-50.
- Emine Bilgili ve Eyyup ECEVİT (2008) Sağlık Hizmetleri Piyasasında Asimetrik Bilgiye Bağlı Problemler ve Çözüm Önerileri Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, Cilt:11, Sayı:2
- Çalışkan, Z. (2009) "Sağlık Hizmetlerinde Önceliklerin Belirlenmesinde Ekonomik Değerlendirme Yöntemi Olarak Maliyet-Etkililik Analizi" Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt 14, Sayı 2, s. 311-332.

SAĞLIK EKONOMİSİ TANIMI VE GELİŞİMİ

- İktisat veya ekonomi, üretim, dağıtım, tüketim, ticaret, değişim ve bölüşüm ile ilintili etkinliklerin bütünü ile, bu etkinlikleri inceleyen bir bilim dalıdır.
- Bir etkinlikler bütünü olarak iktisat ya da ekonominin yapısı, uygarlık tarihi ve toplumsal yapılanmalar ile yakından ilişkilidir.
- Bir bilim dalı olarak iktisat ya da ekonomi, dünyadaki kaynakların sınırlı, insan ihtiyaçlarının sınırsız olması yüzünden, kaynakların daha verimli bir şekilde kullanılabilmesini sağlamak amacıyla kurulmuştur.

SAĞLIK EKONOMİSİ TANIMI VE GELİŞİMİ

İKTİSAT

- Normatif İktisat
- Pozitif İktisat

- **Normatif iktisat** belirlenen hedefler için neler yapılması gerektiğini araştırır. Sosyal adalet, üst düzey refah için neler yapılması gerektiğini araştırır.
- **Pozitif İktisat** ise sadece ekonomik düzeni sebep-sonuç ilişkisi içinde inceleyen, ekonomi içinde sürekli geçerli kanunları saptamaya çalışan iktisat dalıdır. "Talep artışı enflasyonu nasıl etkiler?" gibi sorulara cevap arar.

SAĞLIK EKONOMİSİ TANIMI VE GELİŞİMİ

Sağlık ekonomisinin amacı da, her türlü sağlık hizmeti üretmek için kullanılan kaynakların en verili şekilde kullanılmasını gerçekleştirmektir. Bir başka deyişle sağlık ekonomisi genel ekonomi bilimi kurallarının sağlık sektörüne uygulanmasıyla, yani bu kuralların sağlık sektörüne adapte edilmesiyle ortaya çıkan uygulamalı bir alt daldır.

Sağlık Ekonomisi

- Sağlık ekonomisinin konusu öncelikle sağlık hizmetlerinin ekonomik analizi, bir başka deyişle sağlık hizmetleri sektörünün ekonomik analizidir. Bu sektöre bakışımız iki farklı yaklaşıma dayanabilir:
- Birincisi pozitif yaklaşımdır. Bu yaklaşım anlamaya, aydınlatmaya yöneliktir, neden-sonuç ilişkilerini araştırır. Değer yargılarından olabildiğince bağımsızdır. İkincisi ise normatif yaklaşımdır, değer yargılarına, hakkaniyet anlayışına, politik bakışa bağlıdır, tercih ortaya koyar. Sağlık politikasını belirlerken her iki yaklaşımdan yararlanılacağı açıktır

Sağlık ekonomisi pozitif yaklaşımdır, çünkü:

Öncelikle şu gibi sorulara yanıt arar: Bir toplumda sağlık hizmetlerine ne kadar kaynak ayrılıyor ve neden? Sağlık hizmetlerine ayrılan kaynaklar farklı sağlık hizmetleri arasında nasıl dağılıyor ve neden? Sağlık hizmetlerinden kimler yararlanıyor? Sağlık hizmetleri nasıl üretiliyor? Sağlık hizmetleri nasıl finanse ediliyor? (Maliyet nasıl karşılanıyor?) Sağlık hizmetlerinin üretiminde kaynaklar etkin kullanılıyor mu? Etkinlik nedir ve nasıl ölçülür? Sağlık harcamalarının ve sağlık hizmetlerinin toplumun sağlık düzeyine etkisi nedir? Öncelikler nasıl belirleniyor?

Sağlık ekonomisi normatif bir yaklaşımdır, çünkü:

- sosyal
- politik
- Kültürel
- İnsani

normlar ve değerler analiz yapılırken dikkat edilmesi gereken diğer unsurlardır.

Sağlık Ekonomisi

Genel bir tanım olarak sağlık ekonomisi “Sağlık sektörüne ayrılmış olan tüm kaynakların sağlık iş gücü, sermaye, bina, tıbbi ekipman,vs. maksimum düzeyde sağlık hizmeti üretmek amacıyla, en etkili ve verimli şekilde nasıl kullanılacağını ve üretilen bu hizmetin topluma en iyi şekilde nasıl bölüştürüleceğini amaçlayan bir bilim dalı” olarak tanımlanabilir.

Sağlık ekonomisinin cevap aradığı temel soru(n):

1. Bir ekonomide sağlık ve sağlık dışı alanlarda hangi mal ve hizmetler üretilecek?

a) Bir hükümet kaynaklarını daha fazla olarak tank üretmeye mi yoksa aşılanmış çocuk sayısını azaltmaya yönelik mi ayırmalıdır?

a) Ya da eğitim için mi yaşlı nüfus ilaç harcamalarına mı kaynak tahsisi yapılmalıdır?

Sağlık ekonomisinin cevap aradığı temel soru(n):

2) Sağlık alanında hangi tıbbi mal ve hizmetler üretilmelidir?
   a. Kaynaklar koruyucu hekimlik için mi yoksa hastane hizmetleri için mi daha çok harcanmalı?

   b. Kaynaklar kanser tedavisi için mi yoksa kanser tarama programları için mi ayrılmalı?

Sağlık ekonomisinin cevap aradığı temel soru(n):

3) Sağlık hizmetlerinin sunumunda belirli alanlar için ayrılmış kaynaklar hangi nihai tıbbi mal ve hizmetler için kullanılmalı?
   a) Tüberküloz tedavisi sağlık ocağında mı hastane de mi gerçekleştirilmeli?
   b) Cerrahi müdale gibi kritik uygulamalar ne zaman gerçekleştirilmeli?

Sağlık ekonomisinin cevap aradığı temel soru(n):

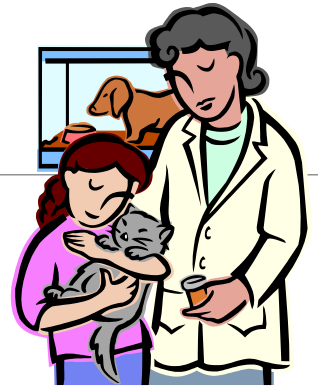
4) Sağlık hizmetlerinden kimler yararlanmalı? Ya da bu şekilde bir soruya gerek var mı?

   a) Reçeteli ilaçların bedelsiz kullanılması yalnızca düşük gelirli nüfus grupları için mi yoksa tüm nüfus için mi sağlanmalı?

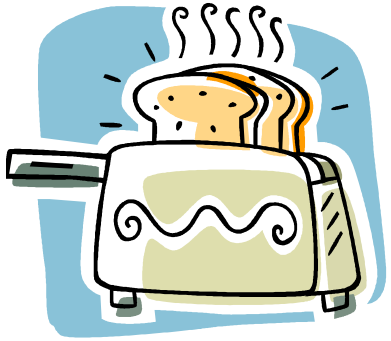
   b) Bütün bireyler hem hastanelerden hem de sağlık ocaklarında bedelsiz yararlanmalı mı?

Herkesin bir cevabı var!*

İnsaf hanım *“çocuklarımızın yaşamını uzatan ve geliştiren sağlık programlarına öncelik verilmelidir”*

Agresif bey *“insanlar sağlıklı yaşam biçimini benimsemiyorsa ve buna göre davranmıyorsa neden sağlık hizmetlerine daha fazla kaynak ayıralım”*

**Kaynak: Doç. Dr. Zafer Çalışkan, Sağlık Ekonomisi Ders Notları*

Herkesin bir cevabı var!*

Bilen hanım *“tedavi hizmetleri daha önemlidir, hastanelerin sayısı arttırılsın, böylece hasta sıraları azalır”*

Çokbilen kurum başkanı “sağlık hizmetleri herkes için bedava olsun”

Otoriter(lider) bey *“göreceksiniz yabancı doktorların istihdam edilmesi maliyetleri azaltırken kaliteyi de arttıracaktır”*

*Kaynak: Doç. Dr. Zafer Çalışkan, Sağlık Ekonomisi Ders Notları

Neden Sağlık Ekonomisi?

- Sağlık harcamaları artıyor – Neden?
  - Ekonomik Büyüme ve talep artışı?
  - Teknolojik gelişme?
  - Kaynak kullanımında etkinsizlik?
  - Sağlık bilinci artıyor?
  - Ortalama yaşam süresi artıyor?
  - Bulaşıcı hastalıklar giderek globalleşiyor?
  - Kronik hastalıklar artıyor?

Yıllar	Sağlık Odemeleri(bin lira)	Artış Oranı(yüzde)
2002	7.629.027	—
2003	10.661.718	39,75
2004	13.150.129	23,34
2005	13.607.884	3,48
2006	17.666.674	29,83
2007	19.983.613	13,11
2008	25.345.913	26,83
2009	28.810.684	13,67
2010	32.508.883	12,84
2011	36.500.378	12,28
2012	44.110.561	20,85

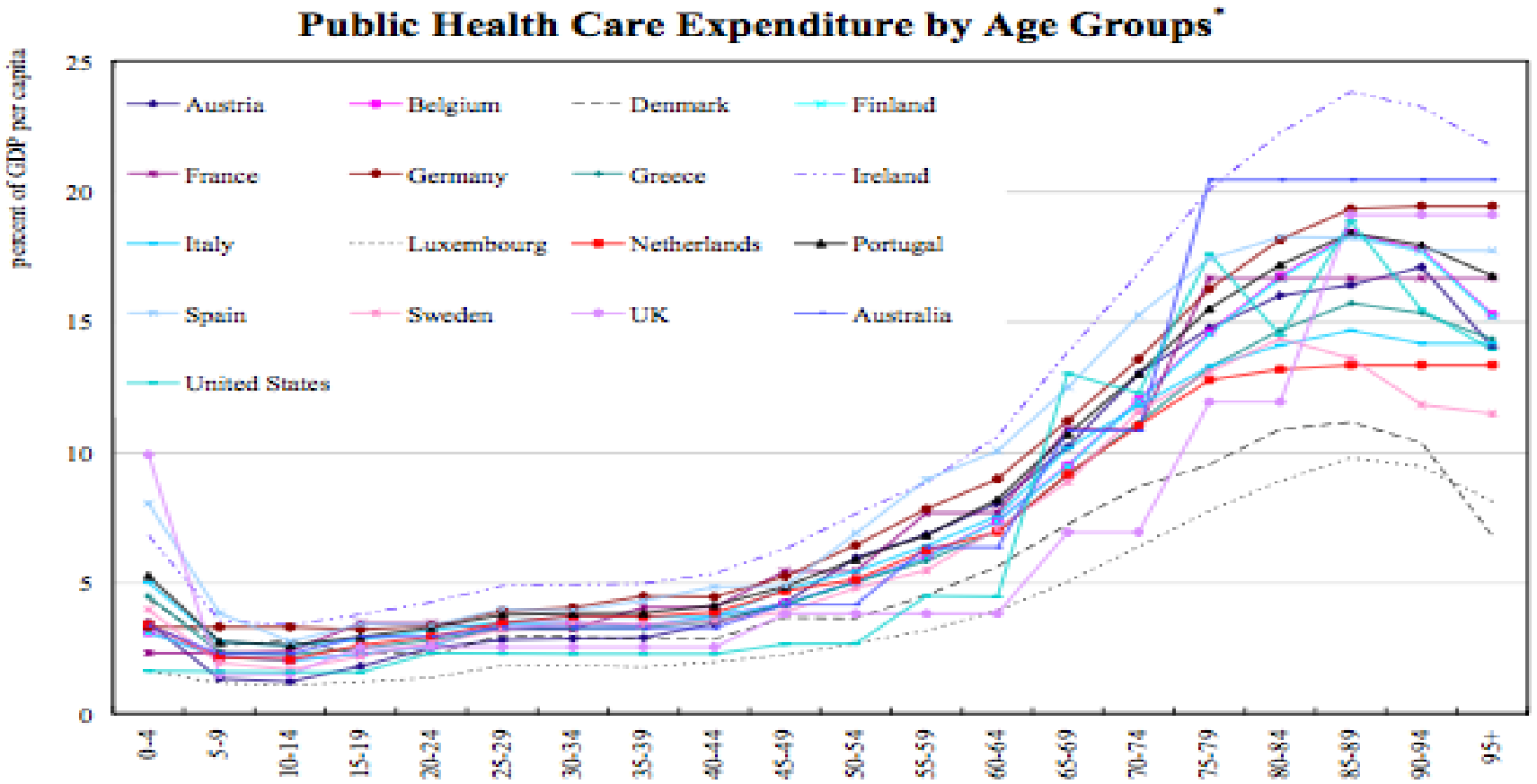
Seçilmiş Ülkelerde Ulusal Gelire (GSYH) Oranla Sağlık Harcamaları

Country	1960	1970	1980	1990	2000	2009[a]
Australia			6.3	6.9	8.3	8.5
Austria	4.3	5.2	7.5	8.4	9.9	11.0
Belgium	3.9	6.3	7.2	8.6	10.4	10.9
Canada	5.4	6.9	7.0	8.9	8.8	11.4
Czech Republic				4.7	6.5	8.2
Denmark			8.9	8.3	8.3	11.5
Finland	3.8	5.5	6.3	7.7	7.0	9.2
France	3.8	5.4	7.0	8.4	9.6	11.8
Germany		6.0	8.4	8.3	10.3	11.6
Greece		5.4	5.9	6.6	7.8	9.7
Hungary					6.9	7.4
Iceland	3.0	4.7	6.3	7.8	9.5	9.7
Ireland	3.7	5.1	8.3	6.1	6.3	9.5
Italy				7.7	8.1	9.5
Japan	3.0	4.6	6.5	6.0	7.7	8.1
Korea			3.4	4.0	4.6	6.9
Luxembourg		3.1	5.2	5.4	5.8	7.8
Mexico				4.8	5.6	6.4
Netherlands			7.4	8.0	8.0	12.0
New Zealand		5.2	5.9	6.9	7.7	10.3
Norway	2.9	4.4	7.0	7.6	8.4	9.6
Poland				4.8	5.5	7.4
Portugal		2.5	5.3	5.9	8.8	10.2
Slovak Republic					5.5	9.1
Spain	1.5	3.5	5.3	6.5	7.2	9.5
Sweden		6.8	8.9	8.2	8.2	10.0
Switzerland	4.9	5.4	7.3	8.2	10.3	11.4
Turkey			3.3	3.6	4.9	6.2
United Kingdom	3.9	4.5	5.6	6.0	7.2	9.8
United States	5.1	7.0	8.7	11.9	13.2	17.4

[a]2009 or most recent year. OECD data for the United States may differ slightly from values reported by the Centers for Medicare and Medicaid Services.

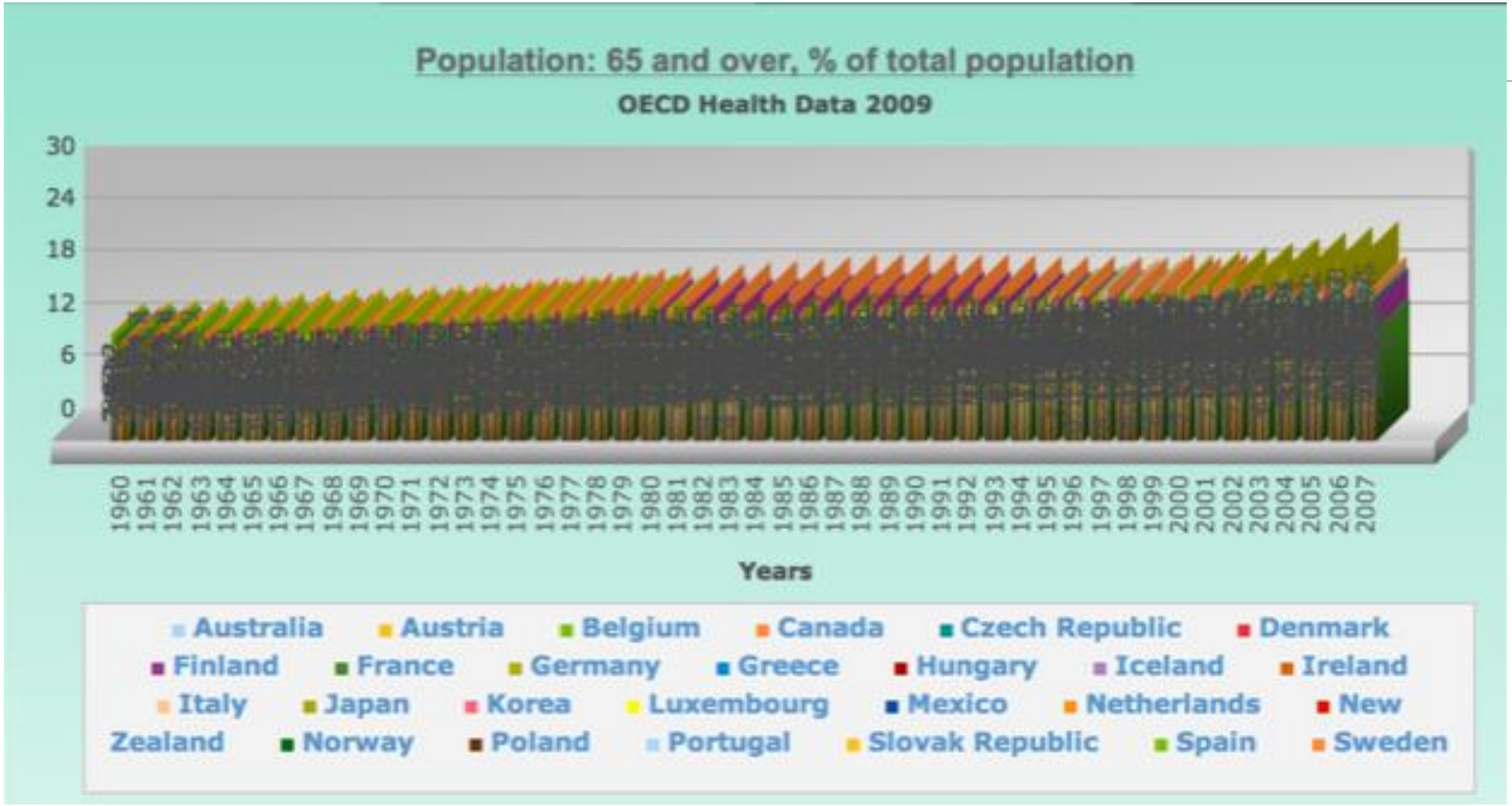
Source: Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) Health Care Data, June 2011.

Yaş Gruplarına Göre Kamu Sağlık Harcaması

* Expenditure per capita in each age group divided GDP per capita.
Source: ENPRI-AGIR, national authorities and Secretariat calculations.

+65 yaş nüfusun toplam nüfustaki oranı

Sağlık sektöründeki kaynakların tahsisinde ekonomi biliminden faydalanma sebepleri:

- Sağlık sektöründeki hızlı büyüme
- Sağlık hizmeti kullananların doğrudan cepten yapmış olduğu harcamalardaki artış
- Sağlık hizmeti sunumu ve finanse etmenin ayrılması
- Tüm toplumu kapsamı altına alan Genel Sağlık Sigortası ve toplum ile ekonomiye yansıması
- Ayaktan sağlık bakım hizmeti sunan kurumların sayısındaki artış
- Sağlık sektöründeki sağlık personeli sayısında ve çeşitliliğindeki artış
- Sağlık sektöründe hizmet sunan kurum sayısındaki artış
- Sağlık sektöründe kullanılan teknolojinin hızla değişmesi ve bu değişimin sağlık hizmeti sunum maliyetine yansımaları
- Bireylerin daha kaliteli sağlık hizmetlerine yönelmeleri
- Sağlık sektöründeki enflasyon hızının diğer sektörlerden daha hızlı artmasıdır.

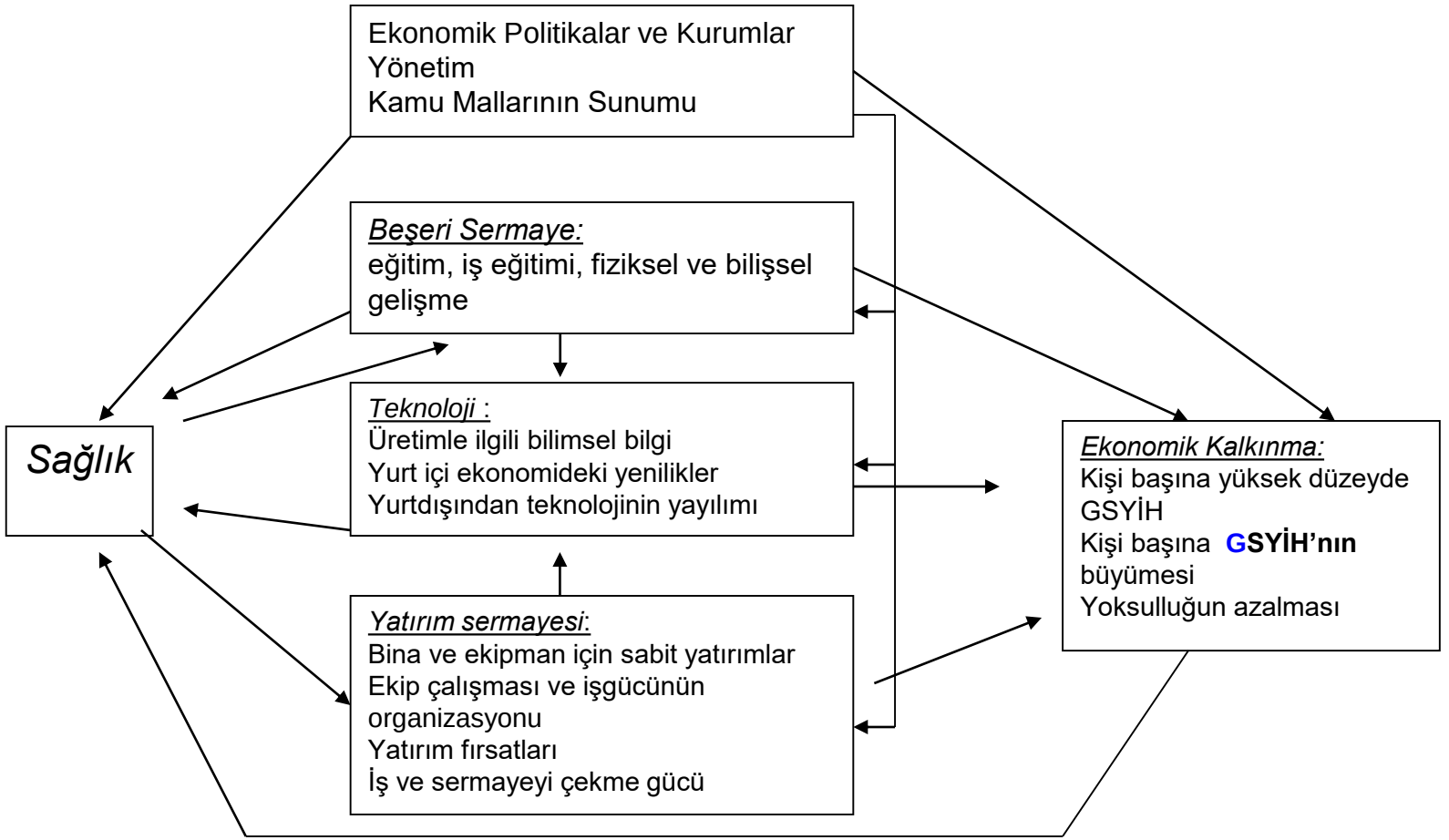
Sağlık sektöründe çalışan yöneticiler için ekonomi bilimini bilmenin faydaları Lee (2000) tarafından aşağıdaki şekilde özetlenmektedir:

1. Ekonomi bilimi sağlık yöneticilerini önemli noktalara yoğunlaşmasını sağlayarak gerçek anlamda sektördeki mevcut verilerin neler olduğu ve toplumun gerçek ihtiyacının neler olduğunu karşılaştırılarak sağlık sistemindeki sorunlara daha fazla odaklaşmasını sağlar.
2. Ekonomi bilimi sağlık sektöründeki kıt kaynakların varlığı sebebi ile bu kıt kaynakların göz önünde tutularak gerçekleşebilecek amaçların stratejik biçimde şekillenmesi sağlar.
3. Ekonomi bilimi sağlık yöneticilerinin kararlarını sağlam temellere dayandırabileceği kuralları önererek stratejik plan ve kararlarını şekillendirmelerine yardımcı olur. Sağlık yöneticilerinin sektörde rekabette bulunduğu kurumlarla sadece rekabet etmediği aynı zamanda rakiplerin sektörde diğer yöneticilerin neler yaptığını izlediği bir gerçek olarak görülmektedir.

Sağlık sektöründe çalışan yöneticiler için ekonomi bilimini bilmenin faydaları Lee (2000) tarafından aşağıdaki şekilde özetlenmektedir:

4. Ekonomi bilimi sağlık sektöründe sunulan mal veya hizmet için hizmet alıcıların bu mal veya hizmeti ne kadar değer biçtiği hususunda kullanılabilir bir çerçeve sunmaktadır.
5. Ekonomi bilimi sağlık yöneticilerine üretilen mal veya hizmetin maliyetlerini anlamaya yardımcı olur.
6. Ekonomi bilimi sağlık yöneticilerini çalıştığı örgütün işleyişini etkileyecek fikirlerin uygulanışında ortaya çıkabilecek sonuçlara duyarlı hale getirmektedir.

Büyümede -Kalkınmada Bir Girdi Olarak Sağlık

Kaynak: WHO, 2001: 26